



Himas-kohu tuli ja meni taas. Se sai **Ilkka Niiniluodon** muis-telemaan omia kokemuksiaan valtiovallan visionäärinä (HS 27.10.):

”Syyskuussa 1993, synkim-
män talouslaman keskellä, pää-
ministeri Esko Aho (kesk) pyy-
si johtamaani työryhmää laati-
maan – ilman palkkiota – ’kan-
salaispuheenvuoron Suomen
henkisestä tilasta ja tulevaisuu-
den näkymistä’. Odottamaton
tehtävä oli kiinnostava haas-
te: arvokeskusteluun piti tuoda
muutakin kuin kyynistä talous-
puhetta.

Vuonna 1993 työryhmän jul-
kistaminen herätti heti riemas-
tuneita ja raivostuneita reakti-
oita. Toiset näyttivät odottavan
ryhmästä ’valtakunnan pelasta-
jaa’, toiset tuomitsivat ryhmän
filosofit pääministerin ’urkki-
joiksi’. Lehdissä ehdittiin tei-
lata ryhmä monta kertaa ennen
kuin se oli kokoontunut kerta-
kaan. Kolumneissa todisteltiin
ensin, kuinka Suomen hen-
kisen tilan pohtiminen on tar-
peetonta, ja sitten käytettiin lop-
put palstatilasta Suomen henki-
sen tilan käsittelyyn. Ryhmä sai
osakseen – ikään kuin ukkos-
johdattimena – pilkkaa, ivaa,
kiukkua ja katkeruutta, vaikka
kritiikin todellinen kohde oli
hallitus ja sen politiikka. Reak-
tiot heijastelivat silloisen Suo-
men jännittyneitä ja turhautu-
nutta henkistä tilaa.

Joulukuun alussa esitin Sää-
tytalolla yhteenvedon työryh-
män kiivaista keskusteluista.
Esiin nousivat etenkin yksilön
ja yhteisön suhde sekä taloudel-
lisen ja henkisen laman kietou-
tuminen toisiinsa. Kun veimme
helmikuussa 1994 ilmestyneen
teoksen *Suomen henkinen tila ja
tulevaisuus* pääministerille, hän
oli jo vakuuttunut, että vienti
vetää ja lama on tahtunut. Maan
nopea toipuminen jatkui Nokian
menestyksen, EU-jäsenyyden ja
jääkiekon maailmanmestaruuden
ansiosta.”

Joku taitava poliittisen lähi-
historian tutkija voisi ottaa it-
sellään kiinnostavan selvitysteh-
tävän: käydä läpi eri hallituksi-
en ja muiden valtaapitävien
lempi-intellektuellit ja näiden
keskeiset teesit, toimeksiannot
ja teokset, joita eri pääministe-
rit, presidentit tai näitä sume-
ammat valtaklikit ovat eri aika-
kausina hyödyntäneet tai nosta-
neet jalustalle. **Kekkosen** ajasta
todistetaan usein, että **Erik Al-
lardt** olisi ollut Urkin hoviso-
siologi. Eduskunnan johtavan
tietoasiantuntija **Timo Tur-
jan** (Parlamenttikirjasto-blogi
8.2.2013) mukaan Erik Allard-
tin ”Yhteiskunnan rakenne ja
sosiaalinen paine” -kirjan luke-
misen jälkeen Kekkonen päätyi
johtopäätökseen, että kommu-
nistit voidaan ottaa myös hal-
litusvastuuseen. Mukaan otta-
misesta tuli yhteiskunnallisen
integraation keskeinen väline.
Mutta kuinka vuorovaikuttei-
nen Allardtin ja Kekkonen hal-
linnon suhde todella oli? Saiko
Allardt Kekkosesta suoria toi-
meksiantoja kuten **Pekka Hi-
manen Kataiselta**? Saiko joku
muu? Kekkonen ajan suosikkei-
hin kuuluivat myös sosiaalipo-

liitikot **Heikki Waris** ja **Pekka
Kuusi**, jonka ”60-luvun sosiaa-
lipolitiikka” -kirjasta (1961) on
väitetty, että jokainen tuon ajan
kansanedustaja luki sen.



”Lahjakkuuden jonkinasteista
periytymistä ei voi kiistää, mut-
ta lukuun ottamatta selkeitä ge-
neettisiä sairauksia, kenenkään
geeniperimä ei ole niin huono,
että se tekisi hänestä vääjäämät-
tä luuserin.

Jos geeniperimä määräi-
si älykkyyden suoraan, kansan
keskimääräinen älykkyys pysyi-
si suunnilleen ennallaan, kos-
ka geneettinen taustakin pysyy
keskimäärin samana. Pariissa su-
kupolvessa suomalaisten keski-
määräinen älykkyysosamäärä
on noussut niin paljon, että kes-
kiarvo on nyt tasolla, jolle aiem-
min ylsi vain viidennes lahjak-
kaimmista. Aivan niin kuin li-
hakset, myös ihmisen aivot har-
jaantuvat käytettäessä. Siksihän
ihmisiä koulutetaan.”

(**Osmo Soininvaara** Savon
Sanomissa 13.10.2013)



Tampereen yliopiston Aikalai-
nen-lehti kertoo (18.11.2013)
ilouutisen: tutkijoiden jokseen-
kin yksimielisesti vieroksumas-
ta kokonaiskustannusmallista
saatetaan pian luopua. Suomen
Akatemian tutkimusrahoituk-
sen kokonaiskustannusmalli on
johtanut siihen, että jopa puo-
let tutkimuksen rahoituksesta
voi valua hallintoon tutkijoiden
palkkojen sijaan. Tutkimusta on
syntynyt samalla rahalla entistä
vähemmän:

”Määräaikaaiset ja usein työt-

tömätkin tutkijat tekevät ilmaiseksi hakemustiedettä, ja kun he onnistuvat saamaan hankkeita, niistä maksetaan yliopistolle entistä enemmän yleiskustannuksia', sanoo tutkimusjohtaja Erkki Kaukonen. (...) 'Rahoittajat eivät ymmärrä, mitä yliopistoissa tapahtuu. Eikä se ymmärtäminen ole helppoa yliopistojen sisälläkään. Rahoituspolitiikkaan tuli viime vuosina lyhyellä valmistelulla todella suuria muutoksia, jotka koskevat pääomarahoitusta, ulkopuolisen rahoituksen kokonauskustannusmallia ja nyt viimeksi ministeriön perusrahoitusmallia. Kokonaiskuvan hahmottaminen ja ymmärtäminen on vaativa tehtävä, kun käytännön vaikutukset näkyvät vasta viiveellä ja ovat ristiriitaisiakin', Erkki Kaukonen sanoo.

Kaukonen arvioi, että Suomen Akatemia saattaisi ensi keväänä luopua kokonauskustannusmallista. Sen tilalle voisi tulla sovellettu malli aiemmin käytössä olleesta lisäkustannusmallista, jossa voi huomioida kohutuulliset yleiskulut.

Ilmassa on vahvoja merkkejä muutoksen halusta. Aktiivitutkijat ovat koko ajan olleet kriittisiä kokonauskustannusmallia kohtaan samoin kuin Suomen Akatemian tuore kansainvälinen arviointi."



Jukka Heinonen pukee Tiimi-lehden (5/2013) kolumnissaan sanoiksi – *ajatukseksi* – sen, mikä kirjoitetussa sanassa on netin myötä kenties eniten muuttunut:

"Uusien medioiden kautta on toki saatavilla runsaasti myös arvokasta tietoa, jonka hankkiminen olisi aiemmin teettänyt paljon vaivaa. Ehkä kyky tiedon

seulomiseen kehittyä niin, että osaamme poimia tärkeän erilleen töhnästä. En ole varauksellisesti haikailemassa myöskään vanhan virallisen tiedon perään. Ei viranomaisen sana ole totta vain sillä perusteella, että hän on viranomainen.

Eniten minua askarruttaa sanomisen vapauden hektisyys. Sana pitää saada maailmalle heti. Nopeus johtaa siihen, että *ajatuksien* sijaan viestit ovat helposti *mielipiteitä*. Minun sanakirjassani ajatukseen liittyy asian puntarointia (pro et contra, sanoisi juristi), kun taas mielipide on enemmän emootioihin perustuva assosiativinen kannanotto. (...) Sananvapautta pitää aina vaalia, mutta sanoja tärkeämpiä ovat kuitenkin teot. Sana on vielä kaukana teosta."



Viimeaikainen johtajien julkisen kaulojen katkominen on saanut toimittaja-tutkija **Ulla Järven** arvostamaan omaa uravalintaansa entisestään:

"Jos olisin johtajakokemusta omaava juristi tai kauppatieteilijä, menestynyt sellainen, mietisin kahdesti, millaisiin tehtäviin kannattaisi hakea.

Kevaan nyt ei ainakaan, tuskin Altiaankaan. Ylipäänsä valtion yhtiöihin ja liikelaitoksiin on alkanut kertyä huonoa karmaa. Aina löytyy toimittajia, jotka hutkivat ensin ja sitten tutkivat – jokaisesta löytyy sen verran epäilyttävää, että häntä voidaan lyödä mediakirveellä.

Ministeriöt ovat työhullujen pilkunviilaajien suolakaivoksia, hui, ei sinne. Yökausia pitäisi laatia raportteja ja lakiluonnoksia ja uudistusehdotuksia, jotka sitten haudataan, koska poliittista yhteisymmärrystä ei löydykään. Oikeiden töi-

den lomassa tulisi vielä ministeriltä vaatimuksia 'tsekata ihan vaan muutama fakta puheeseeni Öylönkylän marttojen 100-vuotisjuhliin'. Kiirekään ei ole, mutta se puhe on huomenna. (...)

Ja vaikka tulisin kunnanjohtajan tai jonkun toimialan johtajaksi valittuakin, pitäisi sietää jatkuva ruikutus turhista menoneristä, vaippavuorista tai koulutarvikkeista tai asfaltista. Kaililla on oikeus valittaa pienes-täkin päätöksestä, ja lautakunnan puheenjohtaja puukottaaisi joka tapauksessa selkään. Lehdet ja muu media olisivat alitui-nen riesa – ja tekstariipalstoilla ja kuntapoliitikkojen blogeissa revittäisiin riekaleiksi loputkin työnilosta.

Yliopistot ja muut tutkimuslaitokset voivat tarjota haasteita tai ainakin innovatiivisen työympäristön – kymmenen vuotta sitten. Valtion tuottavuusohjelma on leikannut tutkimusyhteisöistä kaiken avustavan väen, joten minullekin maksettaisiin johtajan palkkaa matkalaskukaavakkeen kustannuspaikkakoodien satakertaisesta naputtelusta tai palaverissa istumisesta, jotta yliopiston vessojen neliömetrit saadaan kirjattua kiinteistöhallintasopimukseen. Kii-tos, mutta ei kiitos. (...)

Onneksi en siis ole juristi enkä kauppatieteilijä, ja johtamiskokemuksenikin perustuu pitkälti seurakunnan lastenkerhon vetämiseen oppikouluvuosina."

(**Ulla Järvi** Media terveyden lähteillä -blogissa 26.11.2013)



Ajatusten Tonava ottaa vastaan tuoreita ja nasevia otoksia ajan ilmiöistä osoitteeseen yhteiskuntapolitiikka@thl.fi.